

ARCHE

П А Ч А Т А К

Гісторыя старажытнага Наваградка

**ARCHE 2 (147)
красавік—чэрвень 2016**

Навуковы, навукова-папулярны і літаратурна-мастацкі часопіс
«ARCHE Пачатак» выдаецца з верасня 1998 года штомесяц.

РЭДАКЦЫЯ:

Валер Уладзіміравіч Булгакаў — галоўны рэдактар

Аляксандр Пашкевіч — шэф-рэдактар

Дзмітрый Віцько — рэдактар

Андрэй Ціхаміраў — рэдактар

Віктар Жыбуль — карэктар

Адрас для донісаў: ARCHE, а/с 3,
220018, Мінск-18.

E-mail: analitika@yahoo.com.

Тэл. (029) 550-79-69.

ARCHE is a Partner of European Cultural
Journals Network Eurozine
(www.eurozine.com)

Заснавальнік: Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Гайсак».

Выдавец: Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Гайсак».

Пасведчанне аб рэгістрацыі перыядычнага выдання № 484 ад 22 мая 2013 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Разліковы рахунак 3012742148010. Аддзяленне № 539 ААТ «Белінвестбанк» у г. Мінску. Код банка 153001739. УНП 191768717.

ISSN 1392-9682

Юрыдычны адрас: Мінскі раён, вёска Вялікі Трасцянец, Магілёўская шаша (10 км), 223060.

Цана дамоўная.

Рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе рукапісаў.

Рэдакцыя рэдагуе матэрыялы, прынятыя да друку.

Падпісана ў друк 24.05.2016. Выхад у свет 31.05.2016. Фармат 60x90 1/16. Друк афсетны. Гарнітура Школьная. Наклад 1000 асобнікаў. Замова 2889.

Надрукавана з гатовых дыяпазітываў заказчыка на ААТ «Мажайскі паліграфічны камбінат», вул. Міру, д. 93, 143200, г. Мажайск, Маскоўская вобл., Расійская Федэрацыя. www.оаомрк.ru, www.оаомпк.рф, тэл. +7-495-745-84-28, +7-496-38-20-685

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 1/142 ад 09.01.2014.
№ 2/34 ад 23.12.2013.
ЛП № 02330/20 ад 18.12.2013.

У афармленні вокладкі выкарыстана сучасная камп'ютарная рэканструкцыя Вілюса Пятраўскаса «Войска Вялікага Княства Літоўскага вырушае з Новагародка».

© «ARCHE Пачатак», 2016

Тастамент новагародскага земскага суддзі Яраша Еўлашоўскага (1578—1619)

УВОДЗІНЫ

Арыстакратычны род Вялікага Княства Літоўскага Еўлашоўскіх быў вядомы праз Фёдара Міхайлавіча Еўлашоўскага (1546—1619), сьлыннага адваката апошніх дзесяцігоддзяў XVI ст. і кліента некалькіх магнацкіх сем'яў, які пакінуў нам свае ўспаміны. Хоць гэты мемуарны помнік мінулага апублікаваны ажно на чатырох мовах, сярод якіх і літоўская¹, значных даследаванняў пра род Еўлашоўскіх няма. Таму мы мяркуем, што апублікаваны тут тастамент сына Фёдара Еўлашоўскага Яраша Еўлашоўскага дапаможа крыху ссунуць покрыва з лёсу гэтага шаноўнага роду.

Яраш Еўлашоўскі быў старэйшым сынам Фёдара. У бацькавых успамінах дата ягонага нараджэння дакладна не пазначаная, адзначана толькі, што Фёдар ажаніўся з Ганнай Балатоўнай (*Ganna Bolotowna*) 7 лютага 1577 г., і такім чынам Яраш хутчэй за ўсё нарадзіўся прыблізна ў пачатку 1578 г. або ў самым канцы 1577 г.

¹ Jevlašauskis T. Atsiminimai. Vilnius, 1998.

Версія на мове арыгінала (з каментарамі): Еўлашоўскі Ф. Успаміны // Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. / Уклад. А. Ф. Коршунава. Мінск, 1983. С. 31—122. (Заўв. рэд.)

Пра юнацтва Яраша звестак амаль не захавалася. Вядома, што ў яго было восем братоў і пяць сёстраў. Невядома, ці ўсе яны дажылі да паўнагоддзя. Калі Фёдар Еўлашоўскі пісаў успаміны, у 1604 г. Яраш ужо быў жанаты з дачкой ваўкавыскага старасты Станіслава Петрашэўскага Аляксандрай. Мемуарыст згадае і свайго ўнука, першага сына Яраша і Аляксандры Станіслава-Яна, які памёр немаўлём у канцы 1603 г., а нарадзіўся ў траўні таго ж года²; гэта значыць, што ён ажаніўся не пазней чым увосень 1602 г. Першую сваю пасаду, пісара новагародскага земскага суда, Яраш мусіў атрымаць ужо пасля 1604 г., прыблізна ў 1605 г., бо ягоны бацька гэтага факта ў сваіх успамінах не згадае. Прыблізна з 1605 г. у Новагародскім земскім судзе працавалі два Еўлашоўскія — пісар сын Яраш і падсуддзя бацька Фёдар, а ў 1613 г., калі памёр новагародскі земскі суддзя Зянкевіч-Ціхінскі, Яраш атрымаў і месца земскага суддзі³.

У адрозненне ад бацькі, Яраш Фёдаравіч рана ажаніўся, а таксама не быў доўгажыхаром. Маючы прыблізна 41 год, 27 сакавіка 1619 г. ён памёр і быў пахаваны 23 траўня таго ж года. Нябожчык пакінуў удаву Аляксандру і трох дзяцей — старэйшага сына Уладзіслава, якому на момант напісання тастаменту было каля 14 гадоў, малодшага сына Людвіка Казіміра, які тады меў 13 гадоў, і дачку Кацярыну, узрост якой у запавеце не адзначаны. Яраша перажыў нават ягоны бацька Фёдар, але для мемуарыста ў паважаным узросце смерць сына, мабыць, была апошнім, вызначальным ўдарам, які завяршыў ягонае жыццё. Фёдар Еўлашоўскі найверагодней памёр⁵ адразу пасля Яраша, бо выбарчыя соймакі Новагародскага павета накіонт вызваленых месцаў працаўнікоў земскага суда адбыліся асобна, а гэта паказвае, што бацька Яраша падчас першага соймака яшчэ мог быць жывы⁶. Факт асобных выбарчых соймакаў пацвярджаюць і тагачасныя мемуарысты⁷.

² Нарадзіўся 8 траўня 1603 г., раптоўна памёр 8 снежня 1603 г., гл.: Jevlašauskis T. Atsiminimai... P. 67; Еўлашоўскі Ф. Успаміны... С. 62.

³ Выбраны 1 траўня 1613 г., прызначаны 24 траўня 1613 г. Гл.: Літоўская Метрыка (далей — ЛМ, лічба пасля працяжніка азначае нумар Кнігі запісаў). Кніга запісаў № 93, арк. 173 адв.

⁴ Дні смерці і пахаванняў вядомыя паводле падрыхтаванага Янам Зыгровіем тытульнага аркуша пахавальнай прамовы.

⁵ Спадкамец Фёдара Еўлашоўскага на месца земскага падсудка выбраны 18 ліпеня 1619 г. Гл.: ЛМ-96, арк. 86 адв. — 87.

⁶ Спадкамец Яраша на месца новагародскага земскага суддзі выбраны 27 чэрвеня 1619 г. Гл.: ЛМ-96, арк. 84 адв.

⁷ Pamiętniki Samuela i Bogusława Kazimiera Maskiewiczów (wiek XVII) / Opracował A. Sajkowski. Wrocław, 1961. S. 213, 214.

Тастамент Яраша Еўлашоўскага цікавы ў некалькіх аспектах. Найперш у ім багата дэталюў штодзённага жыцця і побыту пачатку XVII ст., біяграфічнага матэрыялу (назваюцца шматлікія яго крэдыторы і даўжнікі, згадваюцца прызначаныя апекуны ўдавы і ягоных дзяцей). Напрыклад, быць выканаўцамі і наглядальнікамі тастамента просяцца ўплывовыя магнаты ВКЛ — браты віленскі ваявода і вялікі гетман ВКЛ Ян Караль Хадкевіч і троцкі ваявода Аляксандр Хадкевіч, а таксама слонімскі падкаморы Мікалай Трызна і Ян Швайкоўскі. З тастаменту мы даведваемся, што Яраш прытрымліваўся веравызнання свайго бацькі Фёдара — ён быў рэфарматам-евангелістам. Апроч таго, ён сам пабудаваў у Дабрамыслі невялікую рэфармата-евангелісцкую царкву і адпісаў ёй 8 валокаў зямлі з некалькімі сялянамі. Згодна з ягонай выразнай просьбай, у той царкве Еўлашоўскі быў і пахаваны. Таксама цікавай была і настойлівая просьба Яраша пакінуць дзяцей у «правільнай» веры рэфарматаў-евангелістаў. Апроч шматлікіх маляўнічых дэталюў гаспадарчага характару ў запавеце ёсць і згадка, якая сведчыць пра тое, што Я. Еўлашоўскі не цураўся і гандлю. Згадваюцца тры баркі (баржы) з зернем, якія ў год смерці Яраша былі падрыхтаваныя да падарожжа ў Каралявец.

Яраш Еўлашоўскі быў незвычайнай асобай. Ён не толькі належаў да службовай эліты павятовых судаў аднаго з цэнтральных ваяводстваў, але і быў значным прадстаўніком рэфарматаў-евангелістаў Новагародскага павета. Гэта пацвярджае не толькі ахвяра Дабрамысльскай евангельскай царкве, але і тое, што пасля смерці Яраша была выдадзена пахавальная прамова, напісаная прапаведнікам і ксяндзом Янам Зыгровіем (*Ian Zygrowiusz*)⁸. Праўда, гэта яму зусім не замінала прасіць быць апекунамі дзяцей каталікоў Хадкевічаў, а таксама ў якасці сведкі тастаменту запрасіць і ваўкавыскага настацеля Мікалая Немчыновіча. Відаць, перад абліччам усё больш блізкай смерці адрозненні ў верах ужо не былі важныя, а аўтарытэт Хадкевічаў мог быць вялікай падтрымкай у выпадку магчымых прэтэнзій крэдытараў. Удава Яраша Еўлашоўскага Аляксандра выходзіла замуж яшчэ двойчы, а гэта дае падставы меркаваць, што нават і ўплывовыя выканаўцы тастамента не здолелі абараніць удаву ад усіх крэдытараў. Ужо ў снежні таго ж 1619 г. яна называецца

⁸ Śmierć Chrzesciańska na pogrzeb jego miłości pana Jarosza Jewlaszewskiego, sędziego ziemskiego Nowogrodzkiego, zmarłego w panu Christusie dnia 27 marca i odprawowany dnia 23 maja roku Panskiego 1619. Spisana przez x. Iana Zygrowiusza, sługę pana Christusowego, w Lubcze, w drukarni Piotra Błaśtusa Kmity, [1619].

жонкай Юрыя Завішы⁹, а ў чэрвені 1623 г. ужо з'яўляецца жонкай сына віленскага земскага суддзі Язея Жыгімонтавіча Гедройця¹⁰. Дарэчы, пасля смерці трэцяга мужа, тады ўжо ваўкавыскага маршалка, у 1629 г., ягонныя сёстры Сафія, Марына і Алена абвінавацілі Аляксандру ў забойстве мужа. Пасля судовага працэсу яна з адным сваім сынам у 1635 г. была падвергнутая баніцыі¹¹.

Менавіта сыну новагародскага земскага суддзі Яраша было накіравана стаць найзначнейшым і, на жаль, апошнім членам роду Еўлашоўскіх. Ягоны малодшы сын Людвік Казімір (каля 1606—1664) не пакінуў сваіх мемуараў, аднак па кар'ернай лесвіцы ўзняўся яшчэ вышэй за бацьку. Людвік Казімір быў сакратаром і прыдворным пры палацы і скарбе, віленскім падваяводам (1643—1647), пазней вількамірскім старастам (1649—1652) і смаленскім кашталянам (1656—1659)¹², а жыццё скончыў на пасадзе берасцейскага ваяводы (1659—1664)¹³. У адрозненне ад бацькі — рэфармата-евангеліста, у сваім запавеце (нашчадкаў ён, здаецца, не меў) вялікую частку сваёй маёмасці адпісаў Каталіцкаму касцёлу, а галоўным выканаўцам тастамента прызначыў свайго добрага прыяцеля, віленскага біскупа Юрыя Белазара¹⁴. Але гэта ўжо іншая гісторыя.

Нам вядомыя два спісы тастамента Яраша Еўлашоўскага. Першы з іх захоўваецца ў рукапісным фондзе сіноду рэфарматаў-евангелістаў Бібліятэкі імя Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук (ЛАН)¹⁵ (далей будзем яго называць «Спіс-1»), другі — у падархіве князёў Палубінскіх архіва Радзівілаў у Галоўным Архіве старажытных актаў у Варшаве (AGAD)¹⁶ сярод дакументаў роду Акунёў (далей —

⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD). Archiwum Radziwiłłów (AR), dz. X, b. 171, s. 10.

¹⁰ Тамсама. S. 23.

¹¹ Wolff J. Kniaziowe litewsko-ruscy od konca czternastego wieku. Warszawa, 1895. S. 71.

¹² Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. Tom IV. Ziemia smoleńska i województwo smoleńskie, XIV—XVIII wiek. Warszawa, 2003. S. 89.

¹³ Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. Województwo wileńskie, XIV—XVIII wiek. Warszawa, 2004. S. 161, 189, 494—495; Metryka Litewska. Księga wpisów Nr. 131. Warszawa, 2001. S. 215, 226.

¹⁴ Публікацыя тастамента Казіміра Людвіка таксама рыхтуецца да друку, ён быў апублікаваны ў: Lietuvos istorijos metraštis. 2007. T. 2. Vilnius, 2008. P. 139—149.

¹⁵ Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Rankraščių skyrius. F. 40 (Сінод рэфарматаў-евангелістаў), b. 210 (Дабрамысльскі пастарат), l. 7—10 адв.

¹⁶ AGAD. AR. Dz. X (паперы роду Палубінскіх), sygn. 172 (паперы роду Акунёў), k. 6—15.

«Спіс-2»). Варшаўскі спіс тастамента Я. Еўлашоўскага — гэта крыху пазнейшае (6 траўня 1619 г.) актаванне тастамента ў Ваўкавыскім замкавым судзе. Абодва спісы амаль ідэнтычныя, калі не лічыць прэамбулы варшаўскага спіса і выпіскі ў канцы дакумента пацвярджэння, напісанага кірыліцай. Гісторыя спісаў не зусім ясная, аднак можна казаць, што спіс, які захоўваецца ў фондзе рэфарматаў-евангелістаў, меўся служыць у якасці данацый для фундацыі Дабрамысльскай евангеліскай царквы. Другі спіс тастамента быў звязаны з родам Акунёў, у чых сямейных дакументах, якія захоўваюцца ў Архіве Радзівілаў у Варшаве, ён і знаходзіцца. Мабыць, яго трэба звязаць са згаданым у запавеце (тады ўжо нябожчыкам) ваўкавыскім маршалкам Янам Марцінавічам Акунём і яго жонкай князёўнай Сафіяй Крошынскай, у якіх Еўлашоўскія купілі Свяціцкі фальварак.

Пры публікацыі тэксту аўтар трымаўся спрошчанага варыянту перадачы польскага і кірылічнага тэкстаў. Вынасныя літары запісаныя нахіленым курсівам, прапушчаныя літары — у круглых дужках. Словы, напісанне якіх у спісах адрозніваецца, пазначаныя ў зносках. У фігурных дужках напісаныя словы, пераклад якіх можа вар'іравацца, а таксама словы і фразы, патрэбныя для перакладу тэксту, але прапушчаныя ў польскім дакуменце. У квадратных дужках укладзеныя фрагменты выпіскі ваўкавыскага замкавага суда, якіх няма ў «Спісе-1».

ТАСТАМЕНТ ЯРАША ЕЎЛАШОЎСКАГА

[Видымус с книг кгородских в раду г(о)с(по)д(а)рьского староства Волковыского.

Лета от нароженя сына Божо(г)о тисеча шестсот девятнадцато(г)о, м(е)с(е)ца мая шосто(г)о дня. На рочкох судовых кгородских сегож м(е)с(е)ца мая первого дня прыпалых и судовне у Волковыску отправованых, перед нами, Юрьем Мосалским подстаростим, Янушом Масалским судею и Александром Снарским писаром, в радниками судовыми кгородскими повету Волковыско(г)о, от велможного его м(ило)сти пана Андрея Войны, крайчого Велико(г)о Князства Литовского, старосты Волковыского на справы судовые высажоными, постановившысе очевисто на вrade земенин г(о)с(по)д(а)рьский повету Волковыско(г)о, пан Миколай Нарбутовский оповедал и ку актыкованю до книг подал тестамент тепер недавно з се(г)о света зошлого славное памети небощыка его м(ило)сти пана Яроша Евлашевско(г)о, суди земского Новгородско(г)о и просил именем малжоньки небощиковьское ее м(ило)сти пани Александры Петрашевское пани Ярошовое Евлашевское, судиное земское новгородс-

кое, абы тот тестамент зо всею речью в нем помененою малжонце зошлого его м(ило)сти пана суди земского Новгородско(г)о звыше писано(г)о и потомком небощыковским, имени в том тестаменте помененым належачым, до книг волковыских был уписан. Котороу мы врад, огледавшы и чытаного выслуhavшы, за потребованем того прыятеля ее м(ило)сти пани судиное земское новгородское пана Миколая Нарбутовского, тот тестамент до ведомости нашео врадвое прынявшы, до книг кгородских волковыских уписати есмо велели. А вписуючы в книги слово от слова такъ се в себе маеть.]

1. 7 W ymie Oica y syna y Ducha święte(g)o Amen. Iz na swiecie zadna rzecz nieiest doskonała ani trwała, ale iako wszystko skazeniu, tak i sam człowiek śmierci znadzieia, iednak zupełną y nieomylną czasu sądu panskie(g)o powstania z martwych iest poddan, a to zadnego na swiat narodzonego minac nie moze. Prze tosz kazdy ma być gotow nie tylko robotach podeirzałych, ktorych pan Bog dawa doczekiwac z osobnei łaski y błogosławienstwa swego święte(g)o, ale u srzedniejszym¹⁷ i namłodszy m wieku. A tak ia, Jarosz Fiedorowicz Jewłoszewski, sędzia ziemski woiewodstwa Nowogrodzkie(g)o, acz będąc na zdrowiu moim poniekad niesposobnym, ale na pamieci i umysle moim dobrze zdrowy, poglądaiac tesz na to, ze niepewnoc dni i wiekow ludzkich śmierc niespodziewanie zabiera, na to wszystko poglądaiacz, ten testament oswiadzaiac, przezen na potomne czasy wolą moie sprawuie z dobrym rozmysłem y uwazeniem mo im wprod tedy p(ana) Boga wszechmogące(g)o, stworszyciela nieba i ziemie wszeh rzeczy przez pana i odkupicielia moie(g)o pana Gezusa Krystusa pokornie prosze, aby na wielkosc niezliczonych złości i grzechow moich, ktoremim cieszkoi maiestat ie(g)o święty obrazał, a na potepienie wieczna zarabiał i zasługował, nie pamiętaiacz i występki moie, ze szodroblive(g)o¹⁸ miłosierzia swe(g)o święte(g)o mnie darowawszy grzechi odpuscił i dał mi oglądac świę te miłosierdzie i miłosciwe oblicze swoje. A uchwawszy od piekła i mąk ie(g)o raczył mi dac duszne zbawienie i miedzy ie(g)o wybranemi wiecznie mieszkanie y tak poleciswszy dusze moie w miłosiernie ręce pana moie(g)o ciało moie grzechami splugawione za wysciem z niego ducha oddaieie ziemi niech w niey i zostawa, ktore małzonka moia mila pani Alexandra Piotraszewska z ych m(ilo)sciami PP rodzicami i dobrodziejami moimi y z PP bracią moia w ymieniu moim,

¹⁷ У «Cnice-1»: «zrzednieiszym».

¹⁸ У «Cnice-2»: «z szodroblive(g)o».

Dobromysliu w powiecie słonimskim i w woiewodstwie Nowogrodskim leżącym na tamtym miejscu, o ktorem małzonka moia miła pani Alexandra Piotraszewska odemnie wie w kosciółku przeze mnie zbudowanym ewangelickim, na ktory kosciółek zapisuie od ymienienia mego Dobromyslia cztery włoki poddanemi osiadłych, a cztery l. 7v włoki puste z uchodami do puszczy Dobromyslskiej i do sianozęci nad rzeką Szarzą leżących, co za tym testamentem moim done(g)o kosciała ma nalezec wiecznymi czasy skliep zmurowawszy przez ministra zboru krzescianskie(g)o ewangelickiego a z wezwaniem panow przyacioł i ubostwa s ceremoniami, temu czasowi służącemu krom wszeliakiey pompy pochowac maia. A cose dotyczye dziatek moich milych, [[z nią panią Alexandrą Piotraszewską, małzonką moją miłą spłodzonich, dwuch synow Władisława, Lodwika y corki miey Katrzyny Jewłaszewskich pozostałich, te w moc y w opieką panu Bogu y iey paniey małzonce mey miłey poruczam oddaliaiac od tey opieki panow braci moich rodzonych y wszystich krzewnich przyacioł moich prosząc je(g)o świętey miłosci, aby on błogosławił y wychował swych prawdziwych chwalcow ymienienia te(g)o święte(g)o a jam moie rodzicielskie błogosławienstwo wcale im oddawam y onich upominam aby sie cwiczyl i znajomosci pana Boga wszelakich ewangelickich chrescianskich gdiz temu wierze y wyznawam prawdziwą znajomosc pana Boga wszechmogące(g)o y aby w teyze wierze ewangelickiey zyli y wszelakiego błogosławienstwa Bozego pewni byli ktore bez wątpienia hojne poznaią gdy mu służic będą umieli w tey wierze zyc statecznie maiętnosc ke moie u Boga rozprawuiając teize niewielie zostaie, abym miał wielkie dary Boze sobie liekko rozumiec a boia marnie tracic alie zem iei niemał iedno z błogosławienstwa Bozego a uczciwei wysługi mey, tedy maiętnosc Rosy, Jasanowice Podsędkowską, z forwarkami do nich należącymi w powiecie Wołkowskim leżące prawem przyrodzonym y według woli nieboszczyka sławnei pamięci je(g)o mosci pana Stanisława Piotraszewskie(g)o, podstarosciego Wołkowiskie(g)o pana oica małzonki mei miley a dobrodzieia moiego tei paniey Alexandrze Piotraszewskiey do dzierzania przyszła, tak tez folwarki dwa, to iest ieden Swiecica od nieboszczyka je(g)o m(ilo)sci pana Jana Okunia y małzonki ie(g)o m(i)l(osci) xiężny Zofii Kroszynskiey mnie y małzonce mey paniey Alexandrze Petraszewskiey za spolną sume pieniędzy przedany y drugi folwark Iasanowicza nazwany Baczyński tez ww powiecie wołko wiskim leżący ze wszystkimi przynależnosciami, tez tak ze za spolne pieniądze nasze s tąz pomienioną małzonką moją panią Alexandrą Pietraszewską je(g)o m(i)l(osci) pana Jana Swaikowskie(g)o y u jej m(i)l(osci) Alexandri Baczanki, l. 8 małzonki ie(g)o m(i)l(osci) wiecznoscia kupiony, tak tez maiętnosc ymienienia naswane Dobromisl w powiecie Słonimskim, woiewodztwie Nowogrodzkim leżące z dworem s poddaniami s pasznią z gruntami puszą y ze

wszystkimi do nie(g)o przynależnościami, od jasnie wielmożne(g)o pana je(g)o m(i)l(osci) pana Alexandra Chodkiewicza, woiewody Trockie(g)o me(g)o m(i)l(osci) pana mnie do okupna pozwolone wiecznością dostały y u sławney pamieci nieboszyka je(g)o m(i)l(osci) pana Iwana Baka w pewney sumie pieniędzy będącą okupione tedy te ymiona moje tak rozradzając ustawuie, iż po śmierci moiey zastawszysie na wszystkich tych ymionach y folwarkach pomieniona małżonką moja miła pani Alexandra Pietraszewska Jaroszowa Jewłaszewska dzierząc ona wszelakich pozitkow z nich przychodzących na siebie uzywac ma y moc miec będzie nikomu scinszow, paszni zamienney¹⁹ y ze wszystkich posilkow przychodzących niewiliczając sie, jednak ze ona małżonka moja z miłości sw(e)y macierinskiej ma na nauki y na potrzebi ich według uwazenia swe(g)o dawac onemi sie opiekac iako własna matka rodzicielka y opiekunka ziczliwa co wszystko poruczam wierze cnotcie dobremu a bogoboynemu sumnieniu iey małżonki mey miłej ze niwczym dziatki moich miłych y swoich nie po krzywdzy a oni woli matki swey we wszystkim posłuszni byc mają cwicząc sie w boiazni bozey y we wszelakich przystoynosciach chreścianskich, tak iakoby chwała naywyszszemu panu za błogosławienstwem iey od nich nie ustawała a gdyż symu memu starszemu pomienionemu Władisłowi Jewłaszewskiemu z łaski mile(g)o pana Boga lata zupełne, to iest lat dwadziescia następowac będą, a on tez iuz do rządzenia majątnosci sposobny będzie ktoremu teraz w tym roku terazniejszym tyśiąć szeset dziewiętnastym wychodzi lat czterynastie tedy ma małżonka moja miła z rąk y dzierzenia swego onemu postąpić ymienie moje Dobromisl w powiecie Słonimskim woiewodztwie Nowogrodzkim leżące, ktore on od niey, matki swey osiągnąwszy statecznie trezwie w boiazni Bozey na niey ziąć dzierzec ma drugiemu synowi memu młodszemu Ludwikowi *I. 8v* Jewłaszewskiemu gdy takze do lat zupełnych dwudziestu przyjdzie, ktoremu teraz w tym roku terazniejszym lat 13 ma y powinna będzie małżonka moja miła onemu ustąpić folwark ieden Iasanowicki po nieboszcziku je(g)o m(i)l(osci) panu Stanisławie Pietraszewskim, panu ojcu małżonki moiey ze wszystkimi do nie(g)o przynależnościami, na nie spadły, tak tez drugi folwark mojej nazwany Jasanowica Baczynski w powiecie wołkowiskim leżący ze wszystkimi do nie(g)o przynależnościami, jako ia z nią, małżonką moją miłą ie(g)o m(i)l(osci) pana Jana Szwaikowskie(g)o y u paniey małżonki ie(g)o m(i)l(osci) wiecznością kupiwszy do to(g)o czasu dzierzącemi jestesmi ze wszystkim tym co iedno w tych folwarkach będzie ustąpić ma wszak ze ci pomienieni synowie moi mieszkając na tich majątno-

¹⁹ У «Списе-2»: «gumienny».

sciach od niey, pani małżonki mey miłej a matki ich puszczonech nie mają ludziom obczym wiecznością przedawac ani zastawowac zadnem prawem nikomu nie zawodząc, az do rowne(g)o dziełu między nimi uczynione(g)o. Małżonki rospraway²⁰ a ona małżonka moja miła pani Alexandra Pietraszewska Jaroszowa Jewłaszewska na ymieniu Rosi wiecznością po panu oycu im należącemu na selie Woydzewiczach, na gruntach Olszymowskich na włokach wołkowiskich y na wszystkich przykupach do tego imienia Rosi należących, takze y na folwarku Święcickim w powiecie Wołkowiskim leżącym, ktori z nią małżonka moja miła za spólną sume pieniędzy u nieboszczika je(g)o m(i)l(osci) pana Jana Okunia y u pani małżonki ie(g)o m(i)l(osci) kupilismi wiecznymi czasi zostawac ma a to względem te(g)o ze majątnosc iey oyczysta Jasanowica synowi moiemu Ludwikowi zostawac ma, rozumiejąc to o miłości iey ze ona tich majątnosci nikomu inszemu obczemu mimo te dziełki swe ze mną spłodzone wiecznością nie pusi ani tez niiaką sumą pieniędzy oney nie obciazi oco iey małżonki mey miłej pilno prosze aby te(g)o od dziełki moich z nią spłodzonych nie oddalała. Czorkę rospraway²¹ o sie tez tknie corki mey miłej pani Katarzinie Jewłaszewskiej z nią panią małżonką moją spłodzoney, ktora zostawszysie po śmierci moiey nie moze byc wiestszą sirotą, iako po *I. 9* zmarłym rodzicu, którą takze w opiece panu Bogu wszechmogacemu w opiece i w uczciwe teyze małżonce mei milei paniey Alexandrze Piotraszewskiej poruczam dzierząc, oniei małżonce mei miley iż one boiazni panskiej i doczwiczenia takowego, skąd by panu Bogu chwała a onei samei i przyaciółom naszym uciecha była wiescnie zaniecha. A gdy za łaską pana naiwysze(g)o za doiscem lat zupełnych corki mey daie człowieka pocziwe(g)o w stan swiety małżenski tedy tym testamentem moim tei corce mei miłej zapisuie i upewniam posag pewny s tych po mnie pozostałych majątnosci moich izgotowey sumy, tak tesz s tych sum pieniędzy ktore są u ludzi roznych osob na zastawach obligach i recznych długach odemnie dane i pozyczone, te wszystkie sumy za obliganie mnie danemi małżonka moja u kazdego zastawnika i dłużnika mego za tym testamentem moim i obligami ma y wolna będzie dac posagu gotową sume pieniędzy trzy tyśiące kop groszy lit(ewskich), a w wyprawie rzeczach ruchomich czwartą tyśiąć kop groszy lit(ewskich) do te(g)o teyze corce moiey miłej zapisuie dwanasce kubkow srebrnych niskich złoci tich lizek srebrnych, tez złocistich tuzin jeden. Do to(g)o z tich ze sum pani małżonka

²⁰ Гэтыя два словы ўпісаныя пад спецыяльным значком † пазней, як і ў своеасаблі- вых «зносках».

²¹ Гэтыя два словы таксама ўпісаныя пад спецыяльным значком † пазней, як і ў своеасаблі- вых «зносках».

moia dŭski moie ma zapłacic co komu po mnie winno zostanie. To iest u pana Krzystofa Kamienskie(g)o oblig moj na pięć set kop gr(oszey lit(ewskich), aliem iuz onemu oddał kop czterysta a tilko na ten oblig sto kop gr(oszey) jemu wienno zostaie. Je(g)o m(i)l(osci) x(iędzu) Mikołaiowi Niemczinowskiemu dziekanowi y plebanowi wołkowiskiemu złotych sze(s)set dwadziescia y pięć na oblig moy ktore pieniądze czescia na dŭg moy reczny od je(g)o m(i)l(osci) pozyczony, a częścią za część gruntow w Niemczymowiczach, a nad Jasanowica je(g)o m(i)l(osci) oyczystich mnie wiecznością puszczone zostalem winni. A te dŭg wszystkie, ktore mnie rozne osoby są winni mianowicie. To iest u je(g)o m(i)l(osci) pana canclerza litewskie(g)o dwa tysiąca złotych, u je(g)o m(i)l(osci) pana wojewody Trockie(g)o tysiąc złotych, u je(g)o m(i)l(osci) pana Jana Chodkiewicza półtora tysiąca złotych reczne(g)o dŭgu, a na wsi Brostowickiey od nieboszyka pana wilenskie(g)o zastawą puszone dwa tysiąca złotych. U pana Fiedora *J. 9v* Jewlaszewskie(g)o, brata kop trzysta osmdziesiąt na wsi Kamienicy zostawą od pani Sawickiey y od syna iey m(i)l(osci) złotych 3000, a ręczne(g)o dŭgu na obligi y listy 500 złotych na wsi Kolbowiczach od pani Pawlowey Wieraszczaczy, podstoleiny brzeskiey puszone zastawą 1000 złotych y pułtrzecia sta złotych, u pana Andrzeia Samsonowskie(g)o na oblig kop 60. U pana Piotra Jewlaszewskie(g)o, brata złotych 130, a u pana Stefana Gronskie(g)o 150 złotych. U pana Michała Symeona Wilhelmowicza 500 złotych, u Iwana Słazcica kop 300, u zięcia je(g)o Matfieia Ciechanowicza kop 200 ktorzy acz z Nowogrodka uciekli, iednak według prawa na osobach domach y placach ich przewidzione(g)o, u pana Jana Balcerowicza kop 30, u je(g)o m(i)l(osci) pana Jerze(g)o Zawiszy czerwonych złotych 20, u pana Szymana Nowoszy 200 złotych, u pana Jana Gruszewskie(g)o szwagra me(g)o — 400 złotych na trzech służbach ludzi w Boracinie w Nowogrodzkim powiecie, to zona moia na swoje ymie zakupiła. U pana Andrzeia Miniewskie(g)o złotych 327, u pana Daniela Radwana złotych 250. U je(g)o m(i)l(osci) pana Jakuba Prosczickie(g)o, sędzie(g)o wilenskie(g)o złotych 40, u pana Abrama Hoszkiewicza, zyda horodzyskie(g)o dŭg na dwa obligi ie(g)o mnie danich mianowany dochodzic ma. U Zelka Michalewicza, arendarza Szeressewskie(g)o kop 35, a z strony Morduchaiewicza arendarza Horodziskie(g)o kop 54, u pana Ostafieia Onichimowskie(g)o na oblig kop 20, ale winien kop 35, u Jasfilia na list kop 23, gr(oszey) 10. Ktore te wszystkie dŭgi zwysz mianowane y insze według obligow y rekognicyi roznych osob, ktore by sie tu nie mianowali, ma ona małzonka moia, odyskawszy do rąk y wolne(g)o szafunku swe(g)o wziąć y to na pozitek swey y dzietek swoich obracac teyze małzonce mey miłey pani Alexandrze Piotraszewskiey w tich wszystkich pomienionych majątnosciach, folwarkach moich tak w Dobromislu, w Święcici, w Jasonowicy, y Rosi wsystką majątnością

moia ruchomą będącą pieniądze gotowe, złoto, srebro, perła, koberce y oponi, cyn, miedz, konie, bidło rogate y nierogate, z pasznią w gumnach złożoną, w poliach zosianą y w swirnach zsipaną gotową y wszystek sprzęt domowy od mała do wiela, iakim kolwiek sposobem majątnosc ruchoma wszelaka nazwana y mianowana byc moze, małzonce mey miłey daie, daruie y wieczne czasy zapisuje, kromia co ona małzonka moia za doysciem lat ich s temi majątnosciami, odemnie im mianowanemi z dobrej woli y miłosci swey ma macierzynskiey *L. 10*, to przy nich zostac ma. Tak tez co teraz w tym roku terazniejszym wyprawuiiu do Krolewca z zytem wicin trzy, za to zyto co pan Bog z łaski swey za szczęśliwym zwroccieniem pieniędzy da otrzymac, te wszystkie pieniądze ona, małzonka moia ma do rąk soich wziac y one na potrzebe swa y na potrzebe dzietek naszych spolnych obracac w czym ieu nikt przeszkody czynic nie ma st. Co sie tknie szat moich tak sukiennich iako y iedwabnych y futrami rozneimi podsztich tedy co będzie rozumiała małzonka moia zeby to bez szkody dzietek moich była one do lat moich dochowac ma. A coby przez tak dŭgi czas leżac zepsowac sie miało tedy ona małzonka moia poprzedawszy to co za nie wezmie powinna będzie im gdy lat dorostą ku ich ze ochędstwu oddac rzyszczunek²² moj woienny małzonka moia miła w całości do lat synow moich dochowac ktorim ca synowie moi po połowicy miedzy sie podzielic mają do te(g)o tym ze synom moim zapisuie po szesciu kowszow moich y po tuzinu łizek srebrnych złotych szable moią szynokimi braycaromi zapisuia synowi moiemu starszemu Władisławowi, a drugą szable moią tez złotych węgierską z waskimi braycarami zapisuie synowi memu młodszemu Ludwikowi. Co sie tez doticze sług y czeladzi moiey ktory mi służą s tich kazdemu małzonka moia według usciwich posług ich zasłuzone ma zapłacic y nagrode uczynic według rejestru me(g)o ktore(g)o z nich co odemnie mianowicie oddac napisano y naznaczono będzie niekorym y nad ich zasłuzone po dziesiątku złotych a iz iest zwykłość małzonkach pozostałych wdowom y potomkom naznaczac y opisowac testamentem opiekuny dla wszelakiey obrony w sieroctwie, ich do ktorey opieki ich m(i)l(osci) on panom rodzicom dobrodzieiow moich milich tim testamentem moim przyszłoby mi slusnie łaski ich m(i)l(osci)ow uzywac, lecz iz dla podeszłych let ich m(i)l(osci)wim tym ich m(i)l(osci)ow molestowac mi sie nie zeszło, mając całą nadzieie w łasce y miłosci ich m(i)l(osci)ow rodzicielskich tim sirotom powinney małzonce mey miłey y dziatkom mym miłym m(i)l(osci)wemi pany y dobrodzieiami będą o co ich m(i)l(osci)ow unizenie y pokorne prosze takze ich m(i)l(osci)ow panow

²² У «Сміце-1»: «rensztunek».

bracią moją rodzoną od tey opieki oddalit co mi słuszne przyczyny uczynic ukazały uczynic, ze z oyczyzny moiey ieszcze nic maiętnosci ni mam, jedno to, co z laski Bozey za wziętkiem po małzonce mey miley własne(g)o starania *l. 10v* y nabicia me(g)o z nią spolne(g)o, lecz upatrując, ia to aby ona małzonka y miłe dziatki moie dlia wszelakiey obrony z wsiakich kolwiek dołęgłościach swych mieli do obrony ucieczki tym testamentem moim opisaie y naznaczam po panu Bogu ratunkiem uprzeynią opieką ich m(i)l(osci) nie zabawiając obroncami iey małzonce mey i dziatkom moim ich m(ilo)sciow jasnie wielmożniich moich m(i)l(osciwych) panow, jego m(i)l(osci) pana Jana Karolia Chodkiewicza, woiewode wilenskie(g)o hetmana najwisze(g)o W(ielkiego X(ięstw)a Lit(ewskiego) je(g)o M(i)l(osci) pana Alexandrza Chodkiewicza woiewode trockie(g)o, jeg(o) m(i)l(osci) pana Mikolaia Tryzna podkomorze(g)o słonimskie(g)o a je(g)o m(i)l(osci) pana Jana Swaikowskie(g)o, ktorzich ich m(i)l(osecy) moich m(i)l(ich) panow i do brodzieow unizonom a pokornie proszoni moieimi prosze, aby ich moie nie dla małogodnich zasług moich, ale z miłosciwych łask swich pańskich małzonce y dziatkom moim po mnie osierociałim o czym by sia o ich m(i)l(osecy) sprozbami moieimi uciekały m(ilo)sciwemi pani y obroncami byc raczyli, za to ich m(ilo)sciom moim m(i)l(y) panom panu Bogu koczną łaską swą płacic będzie a przy sprawowaniu te(g)o testamentu me(g)o przez krotkosc czasu nie mogąc ia miec y sposobic urzędować zupełne(g)o zemskie(g)o ani grodzkie(g)o iedno maiąc przy sobie na ten czas osobe duchowną, je(g)o m(i)l(osc) x(ięzia) Mikolaia Niemczinowicza dziekana y plebana wołkowiskie(g)o y dwuch osob urzędowych, to jest je(g)o m(i)l(osci) Jerze(g)o Masalskie(g)o, podstaroscie(g)o wołkowiskie(g)o, a je(g)o m(i)l(osci) pana Szymana Horodeckie(g)o pisarza ziemskie(g)o Wołkowiskie(g)o, a je(g)o m(i)l(osci) pana Mikolaia Narbutowskie(g)o y je(g)o m(i)l(osci) pana Maciea Jaskołda, panow przyacioł moich, po woli mej do te(g)o testamentu me(g)o wpisac y za ustną y za oczewistą prozba moia ręce swe podpisac y pieczęci przylozic do te(g)o testamentu me(g)o raczyli. A ja wrzod do nie(g)o ręce moie własną podpisawszy y pieczęc moie do nie(g)o przylozywszyly, zostawuie y daie do rąk małzonce mey miley pani Alexandrze Pietraszewskiej y dziatkom moim miłym mianowicie wyszey opisanym. Pisan w Rosi roku 1619 marca 16 dnia.

Jarosz Jewłaszewski, sędzia ziemski Nowogrodzki ręką moją własną na ten testament moy we wszystkim według woli moiey napisany y sprawiony y juz do napisanie(g)o podpisawszy y zapieczetowawszy zostawuie. [У того тестаменту печатей прытисненых шесть, а подписрукъ так же шесть, тыми словы подписаны суть. Jarosz Jewłaszewski, sędzia ziemski Nowogrodzki, ręką moją własną ten testament moy we wszystkim według woli moiey napisany y sprawiony juz do

napisanie(g)o podpisawszy y zapieczetowawszy zostawuie. Za ustną prozba je(g)o m(ilo)sci pana Jarosza Jewłaszewskiego, sędzie(g)o ziemskie(g)o Nowogrodzkie(g)o będąc wiadomy woli iego ostatniey rozrządzenia pieczęc przylozyl y rękę podpisal: xiadz Mikołay Niemczynowicz, pleban wołkowyski excepta religionis causa, wiadomym będąc za ustną prosbą je(g)o m(ilo)sci pana sędzie(g)o Nowogrodzkie(g)o pieczęc swą przylozyl y rękę podpisal: Jerzy Mosalski, przy sprawowaniu tego testamentu będąc y za ustną prosbą je(g)o m(ilo)sci pana sędzie(g)o nowogrodzkie(g)o pieczęc przylozyl y rękę swą podpisal: Szyman Horodelski, pisarz; oczewisto proszony pieczętarz od je(g)o m(ilo)sci pana sędzie(g)o Nowogrodzkie(g)o do tego testamentu Mikołay Narbutowski ręką; oczewisto pieczętarz proszony od je(g)o m(ilo)sci pana sędzie(g)o do te(g)o testamentu Maciey Jaskołd. Который же тот тестамент зо всею речью в нем помененоу, за потребованем е(г)о м(и)л(о)сти п(а)ни Евлашевское, судиное земское Новгородское через п(а)на Нарбутовского до книг гродских волковыских ест уписан. А по уписанью и сесь видымус с книг под нашими печатями стороне потребуючої ест выданъ. Писан у Волковыску. Юри Мосальский, подстаростей волковыский подписал (х) скорыкговал с книгами Почобут]

Пераклад:

[Выпіска з гродскіх кніг гаспадарскага ўрада Ваўкавыскага староства.

У год ад нараджэння Божага сына 1619, 6 траўня.

На сесіях гродскага суда, якія прыпалі на першы дзень гэтага ж месяца і адбываліся ў Ваўкавыску, перад намі, падстарастам Юрыем Масальскім, суддзём Янушам Масальскім, пісарам Аляксандрам Снарскім, ураднікамі гродскага суда Ваўкавыскага павета, ад яго міласці пана Андрэя Войны, крайчага ВКЛ і ваўкавыскага староасты, высаджаных дзеля судовых спраў, асабіста стаяў гаспадарскі зямлянін Ваўкавыскага павета пан Мікалай Нарбутоўскі. Ён апавёў і падаў да запісання ў кнігі тастамент нядаўна пакінуўшага гэты свет слаўнай памяці нябожчыка яго міласці пана новагародскага земскага суддзі Яраша Еўлашоўскага і прасіў ад імя жонкі нябожчыка яе міласці пані Аляксандры Петрашэўскай Ярашавай Еўлашоўскай, каб гэты тастамент з усім, што ў ім узгадана для жонкі яго міласці пана Новагародскага земскага суддзі і нашчадкам нябожчыка, было ўпісана ў ваўкавыскія кнігі. Мы, гродскі суд, гэты тастамент агледзелі і выслухалі яго чытанне, па патрабаванні прыяцеля жонкі новагародскага земскага суддзі пана Мікалая Нарбутоўскага, гэты тастамент прынялі да ведама нашага суда і загадалі яго ўпісаць у

ваўкавыскія гродскія кнігі. А пры ўпісанні ў кнігі гэты тастамент записаны так слова ў слова].

І. 7 У імя Айца і Сына і Духа святога. Амэн.

З-за таго, што на свеце ніякая рэч не ёсць дасканалай і трывалай, але ўсё псуецца, так і сам чалавек спадзяецца на смерць, але дакладна і непазбежна патрапляе пад Божы суд і паўстанне з мёртвых, гэта ніводнага народжанага на свет не можа абысці. Таму кожны павінен быць гатовы да гэтага не толькі пасля працаў, якія пан Бог дае зведаць з асаблівай ласкі і свайго святога дабрашаслення, але і ў сярэднім і маладым узросце. А таму я, Яраш Фёдаравіч Еўлашоўскі, земскі суддзя Новагородскага ваяводства, хоць і ў нялепшым здароўі, аднак памяццю і розумам маім добра здаровы, зважаючы таксама на тое, што няпэўнасць дзён і жыццяў чалавечых смерць забірае неспадзявана, на гэта ўсё зважаючы, гэтым тастаментам сведчу, гэтым на будучыя часы сваю волю выказваю з добрай развагай і павагай маёй пана Бога ўсёмагутнага, стваральніка неба і зямлі, усі рэчаў і адкупіцеля майго пана Ісуса Хрыста, пакорліва прашу, камяношчына маіх незлічоных крыўдаў і грахоў, якімі я абражаў яго святую веліч і гэтым зарабіў ды заслужыў вечнае асуджэнне, не прыгадваў мае правіны, з-за сваёй святой міласэрнасці мне дараваўшы адпусціў грахі і дазволіў мне бачыць сваю тую міласэрнасць і літасцівы свой твар. А, вызваліўшы ад пекла і яго пакутаў, пажадаў бы мне даць душэўнае збаўленне і сярод выбраных ім вечнае жыццё і так даверыўшы маю душу ў міласэрныя рукі майго пана, мае цела забруджанае грахамі, пасля выхаду з яго духу, аддаў бы яго зямлі і няхай яно там і застаецца. Яго мая мілая жонка пані Аляксандра Петрашэўская з іх міласцямі родзічамі і дабрадзеямі маімі і з маімі братамі ў маёнтку маім Дабрамыслі ў Слоніўскім павеце Новагородскага ваяводства, у тым месцы, пра якое мая мілая жонка Аляксандра Петрашэўская ад мяне ведае, у пабудаванай мною евангелісцкай цэркаўцы, якой я запісваю ад свайго Дабрамысльскага маёнтка 4 валокі з аседлымі падданымі, а 4 валокі пустыя з уваходамі ў Дабрамысльскую пушчу і на сенажаць над ракой Шчарай, што паводле гэтага майго тастаменту гэтаму храму павінна належаць на вечныя часы. Міністру хрысціянскага евангелісцкага збору змураваць у ёй склеп і, запрасіўшы паноў прыяцеляў і нябогаў з усімі належнымі ў гэты дзень цырымоніямі, але без ніякай помпы, маюць мяне пахаваць. А што датычыць маіх мілых дзетак, народжаных з ёй, маёй мілай жонкай паняй Аляксандрай Петрашэўскай, двух сыноў Уладзіслава, Людвіка і дачкі Кацярыны Еўлашоўскіх, дык на волю і апекаванне пана Бога і яе, пані жонкі маёй мілай, пакідаю, аддзяляючы ад гэтага апекавання паноў маіх братаў і ўсіх сваіх крўных ды

сяброў, просячы яго святой літасці, каб ён дабрашасліў і выгадаваў сваіх сапраўдных ушанавальнікаў яго святога імя, а сваё бацькава дабрашасленне цалкам ім аддаю і ім нагадваю, каб спазнавалі пана Бога ў хрысціянскай евангелісцкай веры, бо я ў гэта веру і вызнаю правільнае спазнанне пана Бога ўсёмагутнага, і каб яны ў той жа евангелісцкай веры жылі і былі ўпэўненыя ў Божым дабрашасленні, якое без сумнення шчодро спазнаюць, калі будучы ўмець яму служыць, у гэтай веры жывучы. Маёй маёмасці ў Бога няшмат застаецца, каб маглі лёгка для сябе зразумець вялікія Божыя дары і баляіся б іх змарнаваць, але распараджаючыся гэтым адно толькі дзеля Бога дабрашаслення і майго ласкавага служэння. Тады маёнткі Росы і Ясановічы Падсяндкоўскія з фальваркамі, да іх належачымі ў Ваўкавыскім павеце, па прыроджаным праве і паводле волі нябожчыка, слаўнай памяці яго моці пана ваўкавыскага падстарасты Станіслава Петрашэўскага, пана бацькі маёй мілай жонкі і майго дабрадзея, той пані Аляксандры Петрашэўскай да валодання адышлі. Таксама два фальваркі, гэта значыць Свеціца, прададзены нябожчыкам яго міласцю панам Янам Акунём і яе міласцю яго жонкай князеўнай Сафіяй Крошынскай мне і маёй жонцы пані Аляксандры Петрашэўскай за агульную суму грошай, і другі фальварак Ясановічы, празваныя Бачынскімі, таксама ў Ваўкавыскім павеце, з усімі прыналежнасцямі, таксама за нашыя супольныя грошы з тут згаданай жонкай маёй паняй Аляксандрай Петрашэўскай куплены ў яго міласці пана Яна Швайкоўскага і ў яе міласці Аляксандры Бачанкі, жонкі яго міласці, навечна куплены. Таксама і маёмасць, маёнтак, названы Дабрамыслем у Слоніўскім павеце Новагородскага ваяводства з дваром, з падданымі, з пашай, з зямлёй, пушчай і з усімі яго прыналежнасцямі, у яснавельможнага пана яго міласці пана троцкага ваяводы Аляксандра Хадкевіча, майго пана дазволены выкупіць і навечна мне адшпоўшы і ў слаўнай памяці нябожчыка яго міласці пана Івана Бака за пэўную суму грошай выкуплены. Тады гэтыя мае маёнткі так вырашаю раздзяліць, каб пасля маёй смерці на ўсіх гэтых маёнтках засталася згаданая мая мілая жонка Аляксандра Петрашэўская Ярашава Еўлашоўская, атрымліваючы ўсякі прыбытак, які ад іх прыходзіць, мае для сябе выкарыстоўваць і мець моц нікому чыншаў, заменнай пашы і з усіх атрыманых прыбыткаў не вылічваючы. Аднак яна, мая жонка, са сваёй мацярынскай міласці мае для навукі і на іх патрэбы паводле свайго погляду даваць, імі апекавацца, як сапраўдная маці-парадзіцелька і зычлівая апякунка. Усё гэта даручаю веры, цюце, добраму і богабязнаму яе, маёй мілай жонкі, сумленню, каб ні ў чым маіх і сваіх любых дзетак не пакрыўдзіла, а яны волі сваёй маці ва ўсім павінны слушацца, застаючыся ў божым страху і ва ўсіх хрысціянскіх прыстой-

насных так, каб хвала найвышэйшаму пану і яго дабраславенні імі не спынялася. А калі мой старэйшы сын, згаданы Уладзіслаў Еўлашоўскі, з ласкі мілага пана Бога дасягне паўналецця, г. зн. яму споўніцца 20 гадоў і ён будзе ўжо здольны кіраваць маёмасцю, якому ў гэтым 1619 годзе спаўняецца 14 гадоў, тады мая мілая жонка з рук і дзяржання свайго павінна будзе яму саступіць мой маёнтак Дабрамысль у Слоніўскім павеце Новагародскага ваяводства, якім ён, ад яе, сваёй маці, атрымаўшы, пастаянна цвяроза ў Божым страху павінен будзе кіраваць. Другому свайму, малодшаму сыну Людвіку Еўлашоўскаму, калі яму таксама споўняцца поўны 20 гадоў, якому цяпер у гэтым годзе 13 гадоў, павінна будзе мая мілая жонка саступіць адзін Ясановіцкі фальварак, які адышоў ёй з усімі прыналежнасцямі пасля смерці нябожчыка яго міласці пана Станіслава Петрашэўскага, пана бацькі маёй жонкі, а таксама другі мой фальварак, названы Ясановічамі Бачынскімі ў Ваўкавыскім павеце з усімі яго прыналежнасцямі, які я са сваёй мілай жонкай купіў навечна ў яго міласці пана Яна Швайкоўскага і пані жонкі яго міласці. А да гэтага часу мы ўласнікі, з усім тым, што ў гэтых фальварках ёсць, яна павінна саступіць.

Тым не менш, гэтыя мае згаданыя сыны, якія жывуць у гэтых маёнтках, ад яе пані, маёй мілай жонкі і іх маці, перададзеных, не павінны іх чужым людзям прадаваць навечна, ніяк закладаць ні па якім праве, ні нават пароўну дзяліць сярод іх саміх. Жонцы кажу зрабіць, а мая мілая жонка пані Аляксандра Петрашэўскага Ярашава Еўлашоўскага ў Роскім маёнтку, які пасля пана бацькі ёй навечна прыналежыць, у сяле Вайдзевічы, у Альшчымоўскіх уладаннях, на ваўкавыскіх валоках і ва ўсіх прыкупках, якія гэтаму маёнтку належыць, а таксама ў Свянціцкім фальварку ў Ваўкавыскім павеце, які мы з маёй мілай жонкай за супольную суму грошай купілі ў нябожчыка яго міласці пана Яна Акуня і яго міласці жонкі, на вечныя часы павінны застацца. А гэта таму, што яе вочынны маёнтак Ясановічы павінен застацца майму сыну Людвіку, разумеючы гэта як яе ласку, каб яна гэтых маёнткаў нікому іншаму чужому не адпусціла, апроч гэтых сваіх дзетак, са мной нажытых, навечна не прадавала, і каб ніякай сумай грошай у заклад іх не абцяжарвала, пра што яе, маю любую жонку, пільна прашу, каб гэтага ад маіх дзяцей, з ёй нажытых, не аддзяляла. Пра дачку кажу: што датычыць маёй мілай дачкі пані Кацярыны Еўлашоўскай, нажытай з паняй жонкай маёй, якая пасля маёй смерці не можа быць вечнай сіратой, як пасля памерлага бацькі, яе таксама на апекаванне пана Бога ўсёмагутнага і ў ласцы той жа мілай маёй жонкі пані Аляксандры Петрашэўскай даручаю трымаць. Гэта маёй мілай жонцы з богабязнасці і павагі да Бога, з-за чаго пану Богу была б хвала, а ёй самой і нашым прыцелям

была б вечная радасць. А калі з ласкі найвышэйшага пана споўніцца паўнагоддзе маёй дачкі, ёй будзе дадзены паважаны чалавек для святога шлюбнага стану, тады паводле гэтага свайго тастаменту гэтай маёй мілай дачцэ запісваю і забяспечваю пэўны пасаг з гэтых пасля мяне засталых маіх маёнткаў і з наяўных грошай, а таксама з тых грашовых сумаў, якія ёсць у розных людзей у закладах, распісках і ў рэчавых даўгах, мной дадзеных і пазычаных. Тыя ўсе сумы, мной дадзеныя пад распіску, мая жонка ў кожнага майго закладчыка і даўжніка паводле майго тастаменту і распісак павінна і свабодная будзе даць пасагу наяўнымі грашымі суму ў тры тысячы коп літоўскіх грошаў, а рухомымі рэчамі — чацвёртую тысячу коп літоўскіх грошаў. Да таго ж таксама той жа маёй мілай дачцэ запісваю дванаццаць срэбных пазалочаных нізкіх кубкаў, срэбных лыжак, таксама пазалочаных, адзін тузін. З гэтых жа сумаў пані жонка мая даўжкі мае павінна заплаціць, што каму пасля мяне застанецца. Гэта значыць, у пана Крыштафа Каменскага мая распіска на пяцьсот коп літоўскіх грошаў, але яму я ўжо аддаў чатырыста коп і па гэтай распісцы я застаюся яму вінен толькі сто коп грошаў. Яго міласці ксяндзу Мікалаю Немчыноўскаму, ваўкавыскаму дэкану і плябану, шэсцьсот дваццаць пяць злотых па маёй распісцы, гэтыя грошы часткова за доўг, ад яго міласці пазычаны, а часткова за частку земляў у Немчыновічах ля Ясановічаў, якія для яго міласці вочынныя і мне навечна пакінутыя, застаюся вінен. А гэта ўсе пазыкі, якія мне засталіся вінныя розныя асобы. Гэта значыць, у яго міласці пана літоўскага канцлера — дзве тысячы злотых, у яго міласці пана троцкага ваяводы тысяча злотых, у яго міласці пана Яна Хадкевіча паўтары злотых пазыкі рэчавага доўгу, а ў вёсцы Браставіцкай у нябожчыка пана віленскага кашталяна закладам дзве тысячы злотых. У пана Фёдара Еўлашоўскага, майго брата, трыста восемдзсят коп. У вёсцы Камяніцы як заклад у пані Савіцкай і ў сына яе міласці 3000 злотых, а рэчавага доўгу і задатку паводле распісак і лістоў 500 злотых. У вёсцы Калбовічы ў пані Паўлавай Верашчакі, жонкі берасцейскага падстоля, пакінута закладам 1250 злотых. У пана Андрэя Самсаноўскага па распісцы 60 коп. У пана Пятра Еўлашоўскага, брата, 130 злотых, а ў пана Стэфана Гронскага 150 злотых. У пана Міхала Сімяона Вільгельмовіча 500 злотых, у Івана Слоншчыца 300 коп, у ягонага зяця Мацвея Цехановіча 200 коп, якія хоць з Новагародка ўцяклі, але паводле права на іх дамы і надзелы пераводзіцца. У пана Яна Бальцаровіча 30 коп. У яго міласці пана Юрыя Завішы 20 чырвоных злотых, у пана Шымана Навошы 200 злотых, а ў пана Яна Грушэўскага, майго швагра, — 400 злотых на трох службах людзей у Бараціне Новагародскага павета, гэта мая жонка купіла на сваё імя. У пана Андрэя Мінеўскага 327 злотых, у

пана Даніэля Радвана 250 злотых. У яго міласці пана Якуба Прашпцкага, віленскага суддзі, 40 злотых, у пана Абрама Гашкевіча гарадзішчанскага жыда, доўг па дзвюх распісках, ім мне дадзеныя павінны быць спагнаны. У шарапоўскага арандатара Зелькі Міхалевіча 35 коп, а з боку Мардухаевіча, арандатара з Гарадзішча, 54 капы. У пана Астафея Аніхімоўскага па распісы 20 коп, але вінавата 35 коп, у Ясфілія паводле ліста 23 капы і 10 грошаў. Усе гэтыя даўгі вышэй згаданыя і іншыя паводле распісак і пацвярджэння розных людзей, якія тут не згаданы, павінна мая жонка, спагнаўшы сабе і свабоднае распараджэнне, узяць і выкарыстаць гэта на сваю і сваіх дзяцей карысць. Той жа маёй мілай жонцы пані Аляксандры Петрашэўскай у тых усіх маіх згаданых маэнтках, фальварках, у Дабрамыслі, Свянціцы, Ясановічах і Росі, усю маю рухомую маёмасць — наяўныя грошы, золата, срэбра, жэмчуг, кілімы, волава, медзь коней, рагатую і нерагатую жывёлу, са збожжам, складзеным у гумнах, засеяным у палях і ссыпаным ў свірнах, і ўсё маё хатняе начыння, ад малога да вялікага, як бы рухомая маёмасць ні была названая сваёй мілай жонцы даю, дарую і на вечныя часы запісваю, апро таго, што мая мілая жонка, калі дзецям споўніцца паўнагоддзе, і тых маэнткаў, якія я дзецям згадаў, са сваёй добрай волі і матчынай ласкі павінна пакінуць ім. Таксама цяпер у гэты год у Каралевен адплываюць тры віціны з жытам, і за гэтае жыта, калі пан Бог сваёй ласкай паспяхова дазволіць ім вярнуцца, гэтыя ўсе грошы яна, мая жонка, павінна ўзяць сабе і можа іх выдаткоўваць на патрэбы свае і нашых агульных дзетак, у чым ніхто ёй не можа перашкаджаць. Што датычыць маёй вопраткі, як суконнай, так і шаўковай і рознымі футрамі падшытай, тады, гэта як вырашыць мая жонка, каб для маіх дзетак было захавана. А што, за доўгі час лежачы, сапсавалася б, тады мая мілая жонка іх прадасць і грошы, за гэта ўзятыя, павінна будзе ім аддаць, калі падраснуць. Рыштунак мой ваенны мая мілая жонка павінна захаваць у цэласці для маіх сыноў, што яны, гэтыя сыны, павінны падзяліць паміж сабой напалову. Да таго ж гэтым жа маім сынам запісваю па шэсць сваіх каўшоў і па тузіне срэбных пазалочаных лыжачак. Шаблю маю з шырокімі брайцарамі²³ запісваю свайму старэйшаму сыну Уладзіславу, а другую маю шаблю, таксама пазалочаную венгерскую, з вузкімі брайцарамі запісваю свайму малодшаму сыну Людвіку. Што датычыць маіх слуг і чэлядзі, якія мне служаць, з іх кожнаму мая жонка па іх заслужаных паслугах павінна заплаціць і ўзнагародзіць паводле майго рэестра, па якім катораму з іх што ад мяне будзе запісана і прызначана, гэта

²³ У арыгінале — *braycary* — петлі, на якіх да пояса прывешваецца меч.

значыць некаторым звыш заробленага імі па дзясятку злотых. А паколькі ёсць звычай жонкам, удовам і нашчадкам прызначаць і тастаментам апісваць апекуноў для ўсякай абароны ў іх сіроцтве, дык належала б да гэтага апекавання прасіць паноў маіх бацькоў гэтым тастаментам такімі быць і ласкава іх міласцяў прасіць, але дзеля іх паважнага веку гэтым іх міласці мне непакоіць не належыць. Маючы ўсю надзею на ласку іх міласцяў бацькоў і да гэтых сіротаў, маёй мілай жонкі і маіх любых дзетак добрасардэчнымі панамі і дабрадзеямі быць, чаго іх міласцяў прыніжана і пакорліва прашу. Таксама іх міласцяў маіх родных братоў прашу ад гэтага апекавання аддаліць, зрабіць гэта мяне змусілі грунтоўныя прычыны, што са сваёй вотчыны я яшчэ не атрымаў ніякай маёмасці, толькі тое, што з Божай ласкі я атрымаў ад сваёй мілай жонкі і з уласнага старання і з майго супольнага з ёй набыцця. Але прадбачы тое, каб мая жонка і любыя мае дзеткі для ўсякай абароны ад усякіх клопатаў мелі прытулак, гэтым сваім тастаментам апісваю і прызначаю апекай пад ласкай пана Бога іх міласцяў абаронцаў для гэтай маёй жонкі і маіх дзетак яснавяльможных маіх міласцівых паноў, яго міласць пана Яна Караля Хадкевіча, віленскага ваяводу, найвышэйшага гетмана ВКЛ, яго міласць пана Аляксандра Хадкевіча, троцкага ваяводу, яго міласць пана Мікалая Трызну, слонімскага падкаморыя і яго міласць пана Яна Швайкоўскага, і іх міласці маіх мілых паноў і дабрадзеяў прыніжана і пакорліва прашу, каб іх міласці не з-за малавартых маіх заслуг, а дзеля міласцівых сваіх панскіх ласкаў да маёй жонкі і маіх дзетак, якія засталіся пасля мяне сіротамі, з чым бы толькі яны да іх міласцяў са сваімі просьбамі ні звярнуліся б, каб былі любымі панамі і абаронцамі. За гэта іх міласцям маім мілым панам пан Бог кожнай ласкай сваёй адплаціць. А рыхтуючы гэты свой тастамент і дзеля сцісласці часу не могучы склікаць ні ўсяго земскага, ні замкавага суда, толькі маючы ля сябе на гэты час духоўную асобу, яго міласць ксяндза Мікалая Немчыновіча, ваўкавыскага дэкана і плябана, і двух службовых асобаў, гэта значыць, яго міласць ваўкавыскага падстарасту Юрыя Масальскага і яго міласць пана ваўкавыскага земскага пісара Шымана Гарадзельскага, а таксама яго міласць пана Мікалая Нарбутоўскага і яго міласць пана Мацея Яскалда, маіх паноў прыяцеляў, якія па маёй волі на гэтым маім тастаменце згадзіліся па маёй вуснай просьбе падпісацца і прыкласці свае пячаткі. А я перш за ўсё сваёй рукой тастамент падпісаў і прыклаў сваю пячатку, пакідаю і даю ў рукі сваёй мілай жонцы пані Аляксандры Петрашэўскай і сваім мілым дзеткамі, вышэй апісаным. Напісана ў Росі 16 сакавіка 1619 г.

Яраш Еўлашоўскі, Новагародскі земскі суддзя, маёй уласнай рукой гэты тастамент мой, усім паводле маёй волі напісаны і падрых-

таваны падпісаны, напісанае падпісаўшы і з прыкладзенай пячаткай пакідаю.

[Да гэтага тастаменту прывешаныя шэсць пячатак а падпісаў таксама шэсць, падпісана такімі словамі: Яраш Еўлашоўскі, Новагародскі земскі суддзя, сваёй рукою ва ўсім ім паводле сваёй волі напісаны і складзены, сваёй рукою падпісаны і з прыкладзенай пячаткай пакідаю. Па вуснай просьбе яго міласці пана Новагародскага земскага суддзі Яраша Еўлашоўскага, ведаючы яго апошнюю волю, пячаткі прыклалі і рукою падпісалі: ксёндз, плябан ваўкавыскі Мікалай Немчыновіч [як выключны рэлігійны выпадак]²⁴, па вуснай просьбе яго міласці пана Новагародскага суддзі прыклаў пячатку і рукою падпісаў; Юрый Масальскі; быў пры падрыхтоўцы гэтага тастаменту і па вуснай просьбе яго міласці пана новагародскага суддзі пячатку прыклаў і сваёй рукою падпісаў; Шьман Гарадзельскі, пісар; сам прошаны яго міласцю панам новагародскім суддзёй прыкладацель пячаткі да гэтага тастаменту Мікалай Нарбутоўскі, сваёй рукою; яго міласцю панам суддзём прошаны прыкладацель пячаткі да гэтага тастамента Мацей Яскалд. Гэты тастамент з усім, што ў ім згадана, па патрабаванні яго міласці пані Еўлашоўскай, жонкі новагародскага земскага суддзі, праз пана Нарбутоўскага ў кнігі ваўкавыскага замкавага суда ўпісана. А пасля ўпісання тастаменту і гэтая выпіска з кніг з нашымі пячаткамі выдадзена патрабуючаму боку. Пісана ў Ваўкавыску.

Ваўкавыскі падстараста²⁵ Юрый Масальскі, падпісаў, звернуў з кнігамі Пачобут.]

Пераклаў з літоўскай мовы Аляксандр Мікус паводле: Vilimas D. Naugarduko žemės teisėjo Jarošo Jevlašauskio (1578—1619) testamentas // Istorija. Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. 2008. Vol. 71. P. 30—39.

²⁴ *Exscepta religionis causa.*

²⁵ У «Спісе-2» засталася малая пячатка Ю. Масальскага на правым баку спіса, паралельна з яго падпісам.

SUMMARY. №2 (147). 2016

cipis Iosephi Alexandri e ducibus Prussiis Jablonowski, palatini Novogradensis. Leopoli, 1759.

The study is translated into Belarusian for the first time. It is one of the most interesting histories of the Belarusian towns published in 18th century.

An article by a Lithuanian historian **Darius Vilimas** "The Officials Of Powiat Nobility Courts Of The Grand Duchy Of Lithuania In 1566—1588 (the First Generation Of Powiat Nobility Court Lawyers)" is dedicated to the question of training of professional lawyers of powiat level between the publications of the Second and the Third Statutes of Lithuania.

Another article by **Darius Vilimas** "The Last Will And Testament Of Navahrudak Powiat Judge Jaraš Jeūlašeŭski (1578—1619)" is an analysis of this historical document (the complete text of the document is also published with a Belarusian translation).

A study by a historian of the book and philologist **Mikalaj Nikalajeŭ** from Saint-Petersburg "The Book Of Miracles Of The Navahradak Icon Of The Virgin, As A Historical Relic Of 17th Century. Of Jesuits And Miracles Of Navahradak History Which Perished And Which Survived" is dedicated to a work written in 1673 titled "A new protection granted to our tortured Motherland..." which was one of the first synthetic studies of Navahrudak history. A Belarusian translation of this work is also published.

An article by Lithuanian researchers **Kęstutis Gudmantas** and **Andrej Ryčkov** "Notification On Laŭryšava Monastery Copied From An Old Russian Chronicle By Demetry Zankievič (a study a source publication)" is dedicated to a 1701 document that tells about the foundation of Laŭryšava Monastery near Navahradak. The complete text and a Belarusian translation are published.

An article by **Violeta Radvilienė** "Editions Of Niasviž Printing House In Lithuanistics Stock Of Rare Editions Department" is of a source-study and bibliographical nature and tells about Niasviž editions of 18th century, which are kept in the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilnius.

An article by a Lithuanian art historian **Vidmantas Jankauskas** "Iconographic Sources of Navahrudak Castle" tells about various images of Navahrudak castle of 19th and 20th centuries.

A study by a philologist from Bialystok University **Grażyna Charytoniuk-Michiej** "Dziady" (Forefathers' Eve) Ritual In The Documents And Poetry Of Adam Mickiewicz" (a Belarusian translation of a Polish 2011 edition) is an excellent example of combination of diverse research methods. The author brilliantly